Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

27. října 2016 *

„Řízení o předběžné otázce — Články 18 a 45 SFEU — Sociální zabezpečení migrujících pracovníků — Nařízení (EHS) č. 1408/71 — Články 3 a 94 — Nařízení (ES) č. 859/2003 — Článek 2 odst. 1 a 2 — Důchodové pojištění a životní pojištění — Bývalí námořníci, kteří jsou státními příslušníky třetího státu, jenž se stal členem Evropské unie v roce 1995 — Vyloučení nároku na dávky ve stáří“

Ve věci C-465/14,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Centrale Raad van Beroep (odvolací soud ve věcech sociálního zabezpečení a veřejné služby, Nizozemsko) ze dne 6. října 2014, došlým Soudnímu dvoru dne 9. října 2014, v řízení

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

proti

F. Wielandovi,

H. Rothwanglovi,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení A. Tizzano, místopředseda Soudního dvora vykonávající funkci předsedy prvního senátu, M. Berger (zpravodajka), A. Borg Barthet, S. Rodin a F. Biltgen, soudci,

generální advokátka: E. Sharpston,

vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 16. září 2015,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank H. van der Mostem a T. Theele, jako zmocněnci,

— za španělskou vládu M. García-Valdecasas Dorrego, jako zmocněnkyní,

— za nizozemskou vládu M. Noort, M. Bulterman a H. Stergiou, jako zmocněnkyněmi,

— za Evropskou komisi D. Martinem a G. Wilsem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: nizozemština.

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 4. února 2016,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 18 a čl. 45 odst. 2 SFEU, článků 3 a 94 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996 (Úř. věst. 1997, L 28, s. 1; Zvl. vyd. 05/03, s. 3), ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 647/2005 ze dne 13. dubna 2005 (Úř. věst. 2005, L 117, s. 1) (dále jen „nařízení č. 1408/71“), jakož i čl. 2 odst. 1 a 2 nařízení Rady (ES) č. 859/2003 ze dne 14. května 2003, kterým se působnost nařízení č. 1408/71 a nařízení (EHS) č. 574/72 rozšiřuje na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti (Úř. věst. 2003, L 124, s. 1; Zvl. vyd. 05/04, s. 317).

2 Tato žádost byla podána v rámci dvou samostatných sporů mezi Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank (správní rada sociální pojišťovny, dále jen „SVB“) a F. Wielandem a H. Rothwanglem ohledně odmítnutí SVB přiznat uvedeným osobám starobní důchod.

Právní rámec

Unijní právo

Nařízení č. 1408/71

3 První bod odůvodnění nařízení č. 1408/71 uvádí:

„[…] pravidla pro koordinaci vnitrostátních právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení spadají do rámce volného pohybu pracovníků, kteří jsou státními příslušníky členských států, a měla by proto přispívat ke zlepšení jejich životní úrovně a pracovních podmínek.“

4 Článek 1 tohoto nařízení zní takto:

„Pro účely tohoto nařízení:

a) se ‚zaměstnanou osobou‘ […] rozumí každá osoba, která
   i) je pojištěna na základě povinného nebo volitelného pokračujícího pojištění pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajících odvětvím systému sociálního zabezpečení pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné […]

[…]

j) se ‚právními předpisy‘ rozumějí pro každý členský stát právní a správní předpisy a jiná ustanovení a všechna ostatní prováděcí opatření, současná i budoucí, týkající se odvětví a systémů sociálního zabezpečení uvedených v čl. 4 odst. 1 a 2 […]

[…]

r) se ‚dobami pojištění' rozumějí příspěvkové doby nebo doby zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, které jsou definované nebo uznané za doby pojištění právními předpisy, podle nichž byly získány nebo se považují za získané, a všechny podobné doby, pokud je uvedené právní předpisy považují za rovnocenné dobám pojištění, za doby pojištění jsou považovány také doby získané v rámci zvláštního systému pro úředníky;

[…]

sa) se ‚dobami bydlení' rozumějí doby takto definované nebo za takové uznané právními předpisy, podle nichž byly získány nebo jsou považovány za získané;

[…]"

5 Článek 2 uvedeného nařízení, nadepsaný „Osobní působnost", v odstavci 1 stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné a studenty, kteří podléhají nebo podléhali právním předpisům jednoho nebo více členských států a kteří jsou státními příslušníky jednoho z členských států nebo kteří jsou osobami bez státní příslušnosti nebo uprchlíky s bydlištěm na území jednoho z členských států, jakož i na jejich rodinné příslušníky nebo pozůstalé po nich."

6 Článek 3 této směrnice, nadepsaný „Rovnost zacházení", v odstavci 1 stanoví:

„S výhradou zvláštních ustanovení tohoto nařízení mají osoby, na které se vztahuje toto nařízení, stejná práva a povinnosti podle právních předpisů kteréhokoli členského státu jako státní příslušníci uvedeného státu."

7 Podle článku 4 nařízení č. 1408/71, nadepsaného „Věcná působnost":

„1. Toto nařízení se vztahuje na všechny právní předpisy týkající se těchto odvětví sociálního zabezpečení:

[…]

b) dávky v invaliditě, včetně těch, jež jsou určeny k udržení nebo zlepšení výdělečné schopnosti;

c) dávky ve stáří;

[…]"

8 Článek 13 tohoto nařízení, nadepsaný „Obecná pravidla", v odstavci 2 stanoví:

„S výhradou článků 14 až 17:

[…]

c) osoba zaměstnaná na palubě lodi plující pod vlajkou členského státu podléhá právním předpisům uvedeného státu;

[…]"

9 Článek 44 uvedeného nařízení, nadepsaný „Obecná ustanovení pro přiznání dávek, pokud zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná podléhá právním předpisům dvou nebo více členských států“, v odstavci 1 stanoví:

„Nároky na dávky zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, která podléhá právním předpisům dvou nebo více členských států, nebo pozůstalých po ní, se určují v souladu s touto kapitolou.“

10 Podle článku 45 nařízení č. 1408/71 musí příslušná instituce členského státu žadatele přihlédnout k dobám pojištění nebo bydlení získaným podle právních předpisů jiných členských států. Pokud je příslušná instituce povinna vypočítat dávky s ohledem na souhrnné doby pojištění nebo bydlení podle pravidel stanovených v článku 45, vypočtou se dávky přiznané z titulu starobního důchodu podle čl. 46 odst. 2 tohoto nařízení.

11 Článek 94 uvedeného nařízení, nadepsaný „Přechodná ustanovení pro zaměstnané osoby“, v odstavcích 1a 2 stanoví:

„1. Toto nařízení nezakládá žádné nároky za období před 1. říjnem 1972 nebo přede dnem, od kterého je použitelné na území dotyčného členského státu nebo na jeho části.

2. Všechny doby pojištění a případně všechny doby zaměstnání nebo bydlení získané podle právních předpisů členského státu před 1. říjnem 1972 nebo přede dnem, od kterého je toto nařízení použitelné na území uvedeného členského státu nebo na jeho části, se berou v úvahu při stanovení nároků získaných podle tohoto nařízení.“

Nařízení č. 859/2003

12 Článek 1 nařízení č. 859/2003 stanoví:

„S výhradou přílohy tohoto nařízení se nařízení (EHS) č. 1408/71 a nařízení (EHS) č. 574/72 vztahují na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státního občanství, jakož i na jejich rodinné příslušníky a pozůstalé po nich, pokud oprávněné bydlí na území členského státu a jsou v situaci, která se neomezuje ve všech ohledech na jediný členský stát.“

13 Podle čl. 2 odst. 1 a 2 nařízení č. 859/2003:

„1. Toto nařízení nezakládá žádné nároky pro období před 1. červnem 2003.

2. Každá doba pojištění a případně každá doba zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti nebo bydliště získaná podle právních předpisů členského státu před 1. červnem 2003 se vezme v úvahu při stanovení nároků získaných v souladu s tímto nařízením.“

Nizozemské právo

14 Článek 2 Algemene Ouderdomswet (obecný zákon o starobním pojištění, Stb. 1956, č. 281, dále jen „AOW“), ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení, stanoví:

„Rezidentem ve smyslu tohoto zákona je ten, kdo má bydliště v Nizozemsku.“

15 Článek 3 AOW, ve znění použitelném do nabytí účinnosti zákona ze dne 30. července 1965 (Stb. 347, č. 882), stanovil:

„1. Místo bydliště osoby […] se řídí podle okolností konkrétního případu.

[…]

3. Pro účely uplatnění odstavce 1 se plavidla a letadla s domovským přístavem či letištěm na území Království považují v souvislosti s posádkou za součást Království.“

16 Článek 3 AOW, ve znění vycházejícím ze zákona ze dne 30. července 1965, zní takto:

„1. Místo bydliště osoby […] se řídí podle okolností konkrétního případu.

2. Pro účely uplatnění odstavce 1 se plavidla a letadla s domovským přístavem či letištěm na území Království považují v souvislosti s posádkou za součást Království.

[…]“

17 Článek 6 AOW, ve znění vycházejícím ze zákona ze dne 25. května 1962 (Stb. 1962, s. 205), které nabylo účinnosti zpětně ke dni 1. října 1959, stanovil:

„1. Podle ustanovení tohoto zákona je pojištěn ten, kdo dosáhl věku 15 let, avšak ještě nedosáhl věku 65 let, pokud:

a) je rezidentem;

[…]

4. Od ustanovení odstavce 1 se lze odchýlit prostřednictvím nebo na základě obecného správního opatření v případě:

a) cizinců;

b) osob, na které se vztahuje mimo Království podobný režim;

c) osob, které bydlí nebo pracují v zemi pouze dočasně;

d) manželů a jiných členů domácnosti […] osob uvedených v písmenech b) a c) tohoto odstavce;

e) manželů státních příslušníků, [jež nejsou pojištěni podle tohoto zákona] na základě dohody nebo systému sociálního zabezpečení použitelných mezi Nizozemskem a jedním či více jinými státy.“

18 Článek 6 AOW, ve znění vycházejícím ze zákona ze dne 30. července 1965, zní takto:

„1. Podle ustanovení tohoto zákona je pojištěn ten, kdo dosáhl věku 15 let, avšak ještě nedosáhl věku 65 let, pokud:

a) je rezidentem;

[…]

3. Od ustanovení odstavce 1 se lze odchýlit prostřednictvím nebo na základě obecného správního opatření v případě:

a) cizinců;

b) osob, na které se vztahuje podobný režim jiné části Království, jiného státu nebo jiné mezinárodní organizace;

c) osob, které bydlí nebo pracují v zemi pouze dočasně;

d) manželů a jiných členů domácnosti osob uvedených v písmenech a), b) a c) tohoto odstavce;

e) manželů státních příslušníků, jež nejsou pojištěni podle tohoto zákona na základě dohody nebo systému sociálního zabezpečení sjednaných mezi Nizozemskem a jedním či více jinými státy.“

19 Podle článku 7 AOW ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení:

„V souladu s ustanoveními tohoto zákona má na starobní důchod nárok osoba, která:

a) dosáhla věku 65 let a

b) byla v souladu s tímto zákonem pojištěna v období, které začíná dnem, kdy dosáhla věku 15 let, a končí dnem předcházejícím dni dosažení věku 65 let.“

20 Na základě článku 6 AOW byla postupně přijata obecná správní opatření, mezi něž patří, pokud jde o období dotčená ve věcech v původních řízeních, Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen (nařízení o rozšíření a omezení okruhu osob povinných k sociálnímu pojištění), ze dne 10. července 1959 (Stb.1959, č. 230, dále jen „královské nařízení 230“), a Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen (nařízení o rozšíření a omezení okruhu osob povinných k sociálnímu pojištění), ze dne 1. ledna 1963 (Stb. 1963, č. 24, dále jen „královské nařízení 24“).

21 Článek 2 úvodní věta a písm. k) královského nařízení 230, jakož i článek 2 úvodní věta a písm. k) královského nařízení 24 stanovily totožně následující:

„[…] odchylně od čl. 6 odst. 1 [AOW], článku 7 zákona o obecném pojištění pro vdovy a sirotky a článku 6 obecného zákona o rodinných přídavcích není pojištěn:

[…]

k) cizinec, který je členem posádky plavidla s domovským přístavem na území Království, pokud bydlí na palubě tohoto plavidla.“

22 Článek 2 písm. k) královského nařízení 24 se stal po změně tohoto nařízení prostřednictvím nařízení ze dne 11. srpna 1965 (Stb. 373) článkem 2 písm. m).

23 Podle čl. 16 odst. 1 AOW ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení vzniká nárok na starobní důchod od prvního dne měsíce, ve kterém dotčená osoba splní podmínky pro nárok na starobní důchod.

Spory v původních řízeních a předběžné otázky

24 F. Wieland se narodil dne 20. března 1943 v Rakousku a od narození měl rakouskou státní příslušnost. Od 11. října 1962 do 7. března 1966 pracoval na palubě plavidel společnosti Holland-Amerika Lijn (dále jen „HAL“) založené podle nizozemského práva a zajišťující námořní spojení mezi Nizozemskem a Spojenými státy americkými.

25 V roce 1966 se F. Wieland usadil ve Spojených státech a dne 29. srpna 1969 získal americkou státní příslušnost, čímž přišel o rakouskou státní příslušnost.

26 V dubnu 2008 požádal F. Wieland SVB o vyplácení starobního důchodu ode dne svých 65. narozenin.

27 Rozhodnutím ze dne 15. dubna 2008 SVB tuto žádost zamítla s odůvodněním, že během období od svých 15. do 65. narozenin nebyl F. Wieland pojištěn na základě AOW. Dne 3. října 2008 dotčený oznámil SVB, že od tohoto dne se jeho hlavní bydliště nachází v Rakousku.

28 H. Rothwangl se narodil dne 7. prosince 1943 a má rakouskou státní příslušnost. Od 6. listopadu 1962 do 23. dubna 1963 pracoval na palubě lodí patřících společnosti HAL.

29 Dne 12. ledna 2009 H. Rothwangl požádal SVB o vyplácení starobního důchodu. K tomuto dni bydlel v Rakousku, zemi, v níž byl podle údajů SVB v souladu se zákonem pojištěn pro případ stáří celkově po dobu 496 měsíců od dubna 1958 do července 1998.

30 H. Rothwangl pobíral od 1. března 1998 rakouský důchod pro případ pracovní neschopnosti (*Erwerbsunfähigkeitspension*) a od 1. září 1998 švýcarský invalidní důchod. Od 29. listopadu 1998 do 1. prosince 2008 kromě toho pobíral dávku na základě Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (zákon o pojištění pro případ pracovní neschopnosti) ve výši 1,08 eura brutto na den.

31 Rozhodnutím ze dne 26. května 2009 odmítla SVB přiznat H. Rothwanglovi požadovaný starobní důchod s odůvodněním, že během období od svých 15. do 65. narozenin nebyl pojištěn na základě AOW.

32 F. Wieland a H. Rothwangl oba úspěšně napadli rozhodnutí SVB u Rechtbank Amsterdam (soud v Amsterdamu, Nizozemsko). SVB se odvolala k předkládajícímu soudu.

33 V předkládacím rozhodnutí Centrale Raad van Beroep (odvolací soud pro věci sociálního zabezpečení a veřejné služby, Nizozemsko) odkazuje na rozsudek ESLP ze dne 4. června 2002, Wessels-Bergervoet v. Nizozemsko (ES:ECHR:2002:1112JUD003446297), v němž uvedený soud rozhodl, že rozhodnutí nizozemské instituce vyplácet vdané ženě na základě AOW pouze snížený starobní důchod představuje porušení článku 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 (dále jen „EÚLP“), ve spojení s článkem 1 dodatkového protokolu k EÚLP, podepsaného v Paříži dne 20. března 1952.

34 Předkládající soud vysvětluje, že i když nizozemské soudy v případech zpochybňujících nároky námořníků na starobní důchod uplatňovaly argumentaci ESLP v rozsudku ze dne 4. června 2002, Wessels-Bergervoet v. Nizozemsko (ES:ECHR:2002:1112JUD003446297), má nicméně za to, že situace F. Wielanda a H. Rothwangla se od těchto případů liší a že rozdílné zacházení na základě státní příslušnosti, které uplatnily příslušné nizozemské orgány ve věcech v původních řízeních, je z hlediska článku 14 EÚLP odůvodněné. Klade si otázku, zda v těchto věcech může být relevantní nařízení č. 1408/71 ve spojení s nařízením č. 859/2003, jakož i články 18 a 45 SFEU.

35 V případě H. Rothwangla má tento soud za to, že z důvodu jeho profesní činnosti v 60. letech musí být nyní kvalifikován jako pracovník nejen ve smyslu Smlouvy o FEU, ale i nařízení č. 1408/71. Domnívá se kromě toho, že skutečnost, že dotčený neměl v období od 6. listopadu 1962 do 23. dubna 1963, kdy byl zaměstnán u společnosti HAL, státní příslušnost členského státu, nebrání tomu, aby se toto nařízení vztahovalo na profesní činnost vykonávanou v této době, jelikož H. Rothwangl splňuje podmínku státní příslušnosti stanovenou uvedeným nařízením z důvodu přistoupení Rakouské republiky k Evropské unii, k němuž došlo s účinností od 1. ledna 1995.

36 Předkládající soud si klade otázku, zda dobu, během níž byl H. Rothwangl zaměstnán jako námořník u společnosti HAL, je třeba považovat za dobu pojištění ve smyslu čl. 94 odst. 2 nařízení č. 1408/71. Má v tomto ohledu za to, že je třeba přihlédnout k článkům 18 a 45 SFEU, jakož i článku 3 nařízení č. 1408/71.

37 V případě F. Wielanda si předkládající soud klade otázku, zda odpověď na otázku použitelnosti nařízení č. 1408/71 musí být stejná jako v případě H. Rothwangla, vzhledem k tomu, že volný pohyb pracovníků se nevztahuje na státní příslušníky třetích států a F. Wieland od 29. srpna 1969 již nemá rakouskou státní příslušnost.

38 Za těchto okolností se Centrale Raad van Beroep (odvolací soud pro věci sociálního zabezpečení a veřejné služby) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba článek 3 a čl. 94 odst. 1 a 2 nařízení č. 1408/71 vykládat v tom smyslu, že bývalému námořníkovi, který byl členem posádky plavidla s domovským přístavem v členském státě, neměl bydliště na pevnině a nebyl státním příslušníkem členského státu, nemůže být po přistoupení státu, jehož je tento námořník státním příslušníkem, k Unii (případně jejímu právnímu předchůdci) nebo po nabytí účinnosti nařízení č. 1408/71 pro tento stát (zčásti) odepřen starobní důchod pouze z toho důvodu, že tento bývalý námořník nebyl státním příslušníkem (prvně jmenovaného) členského státu v době (tvrzené) účasti na pojištění?

2) Je třeba články 18 SFEU a 45 SFEU vykládat tak, že brání právní úpravě členského státu, podle níž byl námořník, který byl členem posádky plavidla s domovským přístavem v tomto členském státě, neměl bydliště na pevnině a nebyl státním příslušníkem členského státu, vyloučen z účasti na důchodovém pojištění, zatímco podle téže právní úpravy je za pojištěnce považován námořník, který je státním příslušníkem členského státu, ve kterém má plavidlo svůj domovský přístav, ale jinak se nachází ve stejné situaci, pokud stát, jehož je prvně jmenovaný námořník státním příslušníkem, již mezitím, dříve, než došlo k rozhodování o důchodu, přistoupil k Unii (případně jejímu právnímu předchůdci) či pokud mezitím pro tento stát vstoupilo nařízení č. 1408/71 v platnost?

3) Je třeba na první a druhou otázku odpovědět stejným způsobem v případě (bývalého) námořníka, který byl v době svého zaměstnání státním příslušníkem státu, který později přistoupil k Unii (případně jejímu právnímu předchůdci), avšak v době tohoto přistoupení či vstupu v platnost nařízení č. 1408/71 pro uvedený stát a v době podání žádosti o starobní důchod nebyl státním příslušníkem členského státu, na kterého se však výše uvedené nařízení podle článku 1 nařízení č. 859/2003 přesto vztahuje?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

39 Je třeba konstatovat, že v době, kdy F. Wieland a H. Rothwangl byli zaměstnáni u společnosti HAL, řídila se koordinace systémů sociálního zabezpečení členských států v souvislosti s migrujícími pracovníky na úrovni Evropského hospodářského společenství nařízením Rady č. 3 ze dne 25. září 1958 o sociálním zabezpečení migrujících pracovníků (Úř. věst. 1958, 30, s. 561). Toto nařízení se však nevztahovalo na námořníky.

40 Tato situace nebyla slučitelná s mezinárodními pravidly vztahujícími se na námořníky, která byla platná v té době, jelikož podle článku 2 Úmluvy Mezinárodní organizace práce o důchodech námořníků č. 71 ze dne 28. června 1946, kterou Nizozemské království ratifikovalo dne 27. srpna 1957 a která vstoupila v platnost dne 10. října 1962, měl každý členský stát Mezinárodní organizace práce povinnost v souladu s vnitrostátními právními předpisy zřídit nebo zajistit zřízení důchodových systémů pro námořníky, kteří ukončí službu na moři, přičemž osoby, které nebydlí na území dotčeného členského státu, a osoby, které nejsou jeho státními příslušníky dotčeného členského státu, mohly být z těchto systémů vyloučeny.

41 Od 1. dubna 1967 zavedlo nařízení Rady č. 47/67/EHS ze dne 7. března 1967, kterým se mění a doplňují některá ustanovení nařízení č. 3 a 4 o sociálním zabezpečení migrujících pracovníků (námořníků) (Úř. věst. 1967, 44, s. 641,), specifická pravidla pro námořníky, která se týkala mimo jiné určení použitelného práva a starobního důchodu. Tato pravidla byla následně začleněna do nařízení č. 1408/71.

42 Z toho plyne, že během období, kdy byli F. Wieland a H. Rothwangl zaměstnáni u HAL, se účast námořníků na systémech sociálního zabezpečení řídila výlučně vnitrostátní právní úpravou.

43 F. Wieland a H. Rothwangl naproti tomu podali své žádosti o starobní důchod v době, kdy nařízení č. 1408/71 bylo použitelné.

44 Podle prvního bodu odůvodnění posledně uvedeného nařízení je jeho hlavním cílem koordinace vnitrostátních systémů sociálního zabezpečení za účelem provedení zásady volného pohybu osob na území Unie.

45 V této souvislosti platí, že ačkoli si členské státy zachovávají pravomoc organizovat podmínky účasti ve svých systémech sociálního zabezpečení, musí při výkonu této pravomoci dodržovat unijní právo a obzvláště ustanovení Smlouvy o volném pohybu pracovníků (rozsudek ze dne 17. ledna 2012, Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, bod 39 a citovaná judikatura).

46 Tyto podmínky proto nemohou vést k vyloučení osob, na které se na základě nařízení č. 1408/71 vztahuje taková vnitrostátní právní úprava, jako je úprava dotčená ve věcech v původních řízeních, z působnosti takové právní úpravy a systémy povinného pojištění musí být v souladu s ustanoveními článků 18 a 45 SFEU (rozsudek ze dne 17. ledna 2012, Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, bod 40).

47 Ve světle těchto úvah je třeba zkoumat předběžné otázky.

K první otázce

48 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 94 odst. 1 a 2 nařízení č. 1408/71 musí být vykládán v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, která nezohledňuje při stanovení nároku na dávky ve stáří dobu pojištění údajně získanou zahraničním pracovníkem podle právních předpisů uvedeného členského státu, pokud, jako ve věci v původním řízení týkající se H. Rothwangla, stát, jehož státním příslušníkem je tento pracovník, přistoupil k Unii po získání této doby.

49 Pro zodpovězení této otázky je důležité určit, zda, a případně za jakých podmínek, státní příslušník členského státu v okamžiku podání žádosti o starobní důchod, který však nebyl státním příslušníkem členského státu během doby zaměstnání získané v zahraničí před vstupem nařízení č. 1408/71 v platnost, nabude právo na zohlednění dob pojištění získaných během této doby na území jiného členského státu, za účelem stanovení starobního důchodu.

50 V projednávaném případě je třeba zkoumat, zda dotčený získal podle článku 94 odst. 1 a 2 nařízení č. 1408/71 v oblasti starobního důchodu nároky, které je třeba připočíst k těm, jichž se již může domáhat v Rakousku.

51 V tomto ohledu, pokud jde o čl. 94 odst. 1 uvedeného nařízení, který stanoví, že toto nařízení nezakládá žádné nároky za doby před 1. červencem 1972 nebo přede dnem, od kterého se použije na území dotyčného členského státu nebo na jeho části, je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora je toto ustanovení plně v souladu se zásadou právní jistoty, která brání tomu, aby nařízení bylo použito se zpětnou účinností bez ohledu na příznivé či nepříznivé účinky takového použití pro zúčastněné osoby, ledaže by znění či cíle nařízení obsahovaly dostatečně jasný údaj, který umožňuje dojít k závěru, že toto nařízení neupravuje pouze budoucí situace. Nová právní

úprava tak platí sice pouze pro budoucí situace, přesto je podle všeobecně uznávané zásady použitelná – s výhradou stanovených odchylek – i na budoucí účinky skutkových stavů vzniklých podle předcházejících právních předpisů (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 18. dubna 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, body 21 a 22 a citovaná judikatura).

52 Ve stejném smyslu, s cílem umožnit použití nařízení č. 1408/71 na budoucí účinky skutkových stavů, které vznikly za platnosti dřívějších právních předpisů, stanoví čl. 94 odst. 2 tohoto nařízení povinnost vzít při stanovení nároků na dávky v úvahu všechny doby pojištění, zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti nebo bydlení získané podle právních předpisů jakéhokoliv členského státu „před 1. červencem 1972 nebo přede dnem, od kterého se […] nařízení použije na území uvedeného členského státu“. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá, že při stanovování starobního důchodu nesmí členský stát odmítnout zohlednit doby pojištění získané na území jiného členského státu pouze z toho důvodu, že byly získány před vstupem uvedeného nařízení vůči tomuto státu v platnost (rozsudky ze dne 18. dubna 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, bod 23 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 5. listopadu 2014, Somova, C-103/13, EU:C:2014:2334, bod 52).

53 V této souvislosti je třeba ověřit, zda doby, během kterých byl H. Rothwangl zaměstnán u společnosti HAL, představují doby pojištění získané podle právních předpisů členského státu přede dnem, od kterého se nařízení č. 1408/71 použije na území tohoto členského státu, ve smyslu čl. 94 odst. 2 tohoto nařízení.

54 Vzhledem k tomu, že okamžik, od něhož může osoba uplatňovat případné nároky na starobní důchod podle AOW na základě dříve získaných dob pojištění, odpovídá prvnímu dni měsíce, v němž tato osoba dosáhne věku 65 let, nelze mít o žádosti H. Rothwangla za to, že se týká nároku nabytého za dobu před vstupem nařízení č. 1408/71 v platnost nebo přede dnem, od kterého je toto nařízení použitelné na území dotčeného členského státu, ve smyslu čl. 94 odst. 1 uvedeného nařízení.

55 Vyvstává naproti tomu otázka, zda H. Rothwanglovi může vzniknout právo na základě dob pojištění, jakož i případně dob zaměstnání nebo bydlení získaných podle právních předpisů členského státu před 1. říjnem 1972 nebo přede dnem, od kterého je nařízení č. 1408/71 použitelné na území tohoto členského státu.

56 Žadatel totiž musí k tomu, aby se mohl platně dovolávat čl. 94 odst. 2 nařízení č. 1408/71, být schopen identifikovat získanou dobu pojištění, jakož i případně doby zaměstnání nebo bydlení získané podle právních předpisů členského státu před 1. říjnem 1972 nebo – v případě členských států, které přistoupily k Unii po tomto datu – přede dnem, od kterého je toto nařízení použitelné na území dotyčného členského státu. V případě Rakouské republiky je tímto datem 1. leden 1995.

57 Pokud jde o podmínku týkající se existence dob zaměstnání nebo bydlení získaných podle právních předpisů členského státu, ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že H. Rothwangl ji bezesporu splnil.

58 Naopak, co se týče existence podmínky doby pojištění získané podle právních předpisů členského státu, je třeba uvést, že vnitrostátní právní úprava dotčená ve věci v původním řízení představuje právní předpisy ve smyslu článku 1 písm. j) nařízení č. 1408/71.

59 A dále výraz „doba pojištění“, který je uveden čl. 94 odst. 2 nařízení č. 1408/71, je definován v článku 1 písm. r) tohoto nařízení jako „příspěvkové doby nebo doby zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, které jsou definované nebo uznané za doby pojištění právními předpisy, podle nichž byly získány nebo se považují za získané, a všechny podobné doby, pokud je uvedené právní předpisy považují za rovnocenné dobám pojištění“ (rozsudek ze dne 7. února 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, bod 25).

60 Tento odkaz na vnitrostátní právní předpisy jasně ukazuje, že nařízení č. 1408/71, zejména pro účely sčítání dob pojištění, odkazuje na podmínky, na něž vnitrostátní právo váže uznání určité doby za rovnocennou dobám pojištění ve vlastním slova smyslu. K tomuto uznání však musí dojít při dodržení ustanovení Smlouvy o FEU týkajících se volného pohybu osob (rozsudek ze dne 7. února 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, bod 26 a citovaná judikatura).

61 V projednávaném případě předkládající soud konstatoval, že H. Rothwangl nebyl po dobu svého zaměstnání u společnosti HAL pojištěn pro případ stáří, jelikož podle vnitrostátní právní úpravy použitelné na skutkový stav v původním řízení byli státní příslušníci třetích zemí, kteří byli členy posádky plavidla a bydleli na palubě tohoto plavidla, vyloučeni z pojištění, pokud jde o dávky ve stáří.

62 Vzhledem k tomu, že toto vyloučení bylo založeno zejména na státní příslušnosti H. Rothwangla, je třeba přezkoumat, zda se dotyčný může na základě zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti uvedeného v článku 3 nařízení č.1408/71 domáhat toho, aby s ním bylo zacházeno tak, jako by získal dobu pojištění v Nizozemsku, i když ve skutečnosti tuto zásadní podmínku uvedenou v čl. 94 odst. 2 tohoto nařízení nesplnil.

63 Je pravda, že Soudní dvůr v tomto ohledu rozhodl, že za účelem provedení přechodných ustanovení v čl. 94 odst. 1 až 3 nařízení č. 1408/71 je třeba vzít v úvahu doby pojištění získané před vstupem tohoto nařízení v platnost (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 7. února 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, bod 52, a ze dne 18. dubna 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, bod 23). Ve věcech, v nichž byly vydány tyto dva rozsudky, byly dotčené osoby, které požádaly o přiznání rakouského důchodu, pojištěny podle relevantní vnitrostátní právní úpravy. Soudní dvůr tak rozhodl, že legalitu dotčených vnitrostátních opatření je třeba posoudit ve světle unijního práva, jak platilo po přistoupení Rakouské republiky k Unii (rozsudek ze dne 18. dubna 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, bod 28), a příslušná instituce tak měla uplatňovat zásady týkající se volného pohybu pracovníků a přechodná ustanovení v čl. 94 odst. 1 až 3 tohoto nařízení (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 7. února 2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, body 45 a 50, jakož i ze dne 18. dubna 2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, bod 32).

64 Nicméně, jak uvedla generální advokátka v bodě 52 svého stanoviska, skutečnost, že H. Rothwangl v době práce pro společnost HAL využíval, a to i před přistoupením Rakouské republiky k Unii, práv volného pohybu, nestačí k tomu, aby na něj mohlo být nahlíženo, jako by získal dobu důchodového pojištění v Nizozemsku. Na rozdíl od situace žadatelů ve věcech, v nichž byly vydány rozsudky ze dne 7. února 2002, Kauer (C-28/00, EU:C:2002:82), a ze dne 18. dubna 2002, Duchon (C-290/00, EU:C:2002:234), totiž nizozemská právní úprava vylučovala H. Rothwangla z nároku na toto pojištění, když pracoval pro společnost HAL, protože byl státním příslušníkem třetí země a bydlel na palubě plavidla, jehož posádky byl členem. Takové vyloučení, třebaže na základě státní příslušnosti, unijní právo v rozhodné době z hlediska skutkového stavu v původním řízení nezakazovalo, jelikož Rakouská republika dosud nepřistoupila k Unii.

65 Podklady ve spise předloženém Soudnímu dvoru kromě toho neumožňují rozhodnout otázku, zda H. Rothwangl byl v dobách svého zaměstnání u společnosti HAL pojištěn v rámci rakouského systému sociálního zabezpečení. Tyto doby přitom musí být zohledněny příslušným rakouským orgánem pouze v případě, že odpověď na tuto otázku je kladná.

66 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 94 odst. 1 a 2 nařízení č. 1408/71 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání právní úpravě členského státu, která nezohledňuje při stanovení nároku na dávky ve stáří dobu pojištění údajně získanou zahraničním pracovníkem podle právních předpisů uvedeného členského státu, pokud, jako ve věci v původním řízení týkající se H. Rothwangla, stát, jehož státním příslušníkem je tento pracovník, přistoupil k Unii po získání této doby.

Ke druhé otázce

67 Druhou otázkou se předkládající soud táže, zda článek 18 SFEU, který zakotvuje zásadu zákazu diskriminace, a článek 45 SFEU, který zaručuje volný pohyb pracovníků, musí být vykládány v tom smyslu, že brání takovým právním předpisům členského státu, o jaké se jedná v původních řízeních, podle nichž je námořník, který byl po určitou dobu členem posádky plavidla s domovským přístavem na území tohoto členského státu a bydlel na palubě tohoto plavidla, vyloučen z účasti na důchodovém pojištění pro toto období z důvodu, že v uvedené době nebyl státním příslušníkem členského státu.

68 V tomto ohledu je třeba uvést, že podle ustálené judikatury je akt o přistoupení nového členského státu založen především na obecné zásadě bezprostředního a úplného použití ustanovení unijního práva ve vztahu k uvedenému státu, přičemž odchylky jsou přípustné pouze v rozsahu, v němž jsou výslovně upraveny přechodnými ustanoveními (rozsudek ze dne 21. prosince 2011, Ziolkowski a Szeja, C-424/10 a C-425/10, EU:C:2011:866, bod 56 a citovaná judikatura).

69 V tomto smyslu článek 2 Aktu o podmínkách přistoupení Norského království, Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království a úpravách smluv, na kterých je založena Evropská unie (Úř. věst. 1994, C 241, s. 21, a Úř. věst. 1995, L 1, s. 1, dále jen „akt o přistoupení“) stanoví, že ode dne přistoupení se ustanovení původních smluv stávají závaznými pro nové členské státy a uplatňují se v těchto státech za podmínek stanovených v uvedených smlouvách a v tomto aktu o přistoupení.

70 Vzhledem k tomu, že tento akt o přistoupení neobsahuje přechodná ustanovení týkající se uplatňování článků 7 a 48 Smlouvy o ES (poté články 12 a 39 ES, nyní články 18 a 45 SFEU), je třeba mít za to, že tyto články jsou bezprostředně použitelné a závazné pro Rakouskou republiku ode dne jejího přistoupení, tedy od 1. ledna 1995. Z toho plyne, že od tohoto dne musí ostatní členské státy považovat rakouské občany za občany Unie.

71 Z uvedeného aktu o přistoupení však nevyplývá pro stávající členské státy povinnost zacházet s rakouskými státními příslušníky stejně, jako zacházely se státními příslušníky jiných členských států před přistoupením Rakouska k Unii (viz obdobně rozsudky ze dne 26. května 1993, Tsiotras, C-171/91, EU:C:1993:215, bod 12, jakož i ze dne 15. června 1999, Andersson a Wåkerås-Andersson, C-321/97, EU:C:1999:307, bod 46).

72 H. Rothwangl tedy může požadovat, aby s ním Nizozemské království zacházelo, jako by byl pojištěn v rámci důchodového pojištění pouze tehdy, pokud během dob jeho zaměstnání u společnosti HAL měl práva vyplývající z ustanovení upravujících volný pohyb pracovníků. Jak bylo uvedeno v bodech 70 a 71 tohoto rozsudku, tak tomu nebylo.

73 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že články 18 a 45 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání takovým právním předpisům členského státu, o jaké se jedná v původních řízeních, podle nichž je námořník, který byl po určitou dobu členem posádky plavidla s domovským přístavem na území tohoto členského státu a bydlel na palubě tohoto plavidla, vyloučen z účasti na důchodovém pojištění pro toto období z důvodu, že v uvedené době nebyl státním příslušníkem členského státu.

Ke třetí otázce

74 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 2 odst. 1 a 2 nařízení č. 859/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, podle níž doba zaměstnání získaná podle právních předpisů tohoto členského státu zaměstnancem, který, jako ve věci v původním řízení týkající se F. Wielanda, nebyl v té době státním příslušníkem členského státu, ale který v okamžiku podání žádosti o vyplácení starobního důchodu spadá do působnosti článku 1 tohoto nařízení, není tímto členským státem vzata v úvahu při stanovení důchodových nároků tohoto zaměstnance.

75 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle článku 1 nařízení č. 859/2003 se ustanovení nařízení č. 1408/71 vztahují na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato ustanovení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státního občanství, jakož i na jejich rodinné příslušníky a pozůstalé po nich, pokud oprávněně bydlí na území členského státu a jsou v situaci, která se neomezuje ve všech ohledech na jediný členský stát.

76 V projednávaném případě F. Wieland splňuje podmínky stanovené v článku 1 nařízení č. 859/2003, jelikož je americkým státním příslušníkem, který oprávněně bydlí v Rakousku, situace, v níž se nachází, se neomezuje ve všech ohledech na jediný členský stát a nařízení č. 1408/71 se na něj nevztahuje pouze z důvodu jeho státního občanství. Spadá tedy do působnosti nařízení č. 859/2003.

77 Je přitom třeba konstatovat, že čl. 2 odst. 1 a 2 nařízení č. 859/2003 je formulován obdobně jako čl. 94 odst. 1 a 2 nařízení č. 1408/71.

78 Z toho vzhledem k odpovědi na první otázku položenou předkládajícím soudem plyne, že F. Wieland, bez ohledu na okolnost, že během doby, kdy byl zaměstnán u společnosti HAL, bydlel v Nizozemsku, nebyl ze stejných důvodů jako H. Rothwangl účastníkem důchodového pojištění na základě nizozemské právní úpravy.

79 S ohledem na výše uvedené je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že čl. 2 odst. 1 a 2 nařízení č. 859/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání právní úpravě členského státu, podle níž doba zaměstnání získaná podle právních předpisů tohoto členského státu zaměstnancem, který, jako ve věci v původním řízení týkající se F. Wielanda, nebyl v této době státním příslušníkem členského státu, ale který v okamžiku podání žádosti o vyplácení starobního důchodu spadá do působnosti článku 1 tohoto nařízení, není tímto členským státem vzata v úvahu při stanovení důchodových nároků tohoto zaměstnance.

K nákladům řízení

80 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

1) **Článek 94 odst. 1 a 2 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, ve znění aktualizovaném nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 647/2005 ze dne 13. dubna 2005, musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání právní úpravě členského státu, která nezohledňuje při stanovení nároku na dávky ve stáří dobu pojištění údajně získanou zahraničním pracovníkem podle právních předpisů uvedeného členského státu, pokud stát, jehož státním příslušníkem je tento pracovník, přistoupil k Evropské unii po získání této doby.**

2) **Články 18 a 45 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání takovým právním předpisům členského státu, o jaké se jedná v původních řízeních, podle nichž je námořník, který byl po určitou dobu členem posádky plavidla s domovským přístavem na území tohoto členského státu a bydlel na palubě tohoto plavidla, vyloučen z účasti na důchodovém pojištění pro toto období z důvodu, že v uvedené době nebyl státním příslušníkem členského státu.**

3) **Článek 2 odst. 1 a 2 nařízení Rady (ES) č. 859/2003 ze dne 14. května 2003, kterým se působnost nařízení č. 1408/71 a nařízení (EHS) č. 574/72 rozšiřuje na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti, musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání právní úpravě členského státu, podle níž doba zaměstnání získaná podle právních předpisů tohoto členského státu zaměstnancem, který nebyl v této době státním příslušníkem členského státu, ale který v okamžiku podání žádosti o vyplácení starobního důchodu spadá do působnosti článku 1 tohoto nařízení, není tímto členským státem vzata v úvahu při stanovení důchodových nároků tohoto zaměstnance.**

Podpisy.